

**Stads- och kommunhistoriska institutets
verksamhetsberättelse för år 2009**

www.urbanhistory.su.se

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Stadshistoriska institutet bildades 1919 som en avdelning av Svenska stadsförbundet och utgör idag under namnet Stads- och kommunhistoriska institutet en del av Sveriges Kommuner och Landsting. Kontakterna med den akademiska världen var viktiga redan från starten och har därefter ytterligare utvidgats. År 1953 inrättades vid Stockholms högskola en professur i stadshistoria och med tjänsten följde föreståndarskapet för institutet. Professorns undervisningsskyldighet begränsades därför till hälften av vad annars åvilar professor. Professuren har senare förnyats i samband med innehavarens pensionering eller avgång.

Professuren, från 1970 benämnd ”historia, särskilt stads- och kommunhistoria”, bekostas av staten (universitetet) med en tredjedel och resterande två tredjedelar delas mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Stockholms stad. Sveriges Kommuner och Landsting svarar dessutom för nödvändiga basresurser, medan universitet tillhandahåller lokaler.

Till organisationen hör vidare ett samfund och en nämnd. Stads- och kommunhistoriska samfundet består av cirka 200 invalda medlemmar. Det fungerar som en mötesplats för yrkesforskare, hembygdsforskare, kommunpolitiker och alla andra med intresse för ämnesområdet. Den Stadshistoriska nämnden – institutets styrelse – består av sju ledamöter. Fyra utses av styrelsen för Sveriges Kommuner och Landsting, två av samfundet och en av Stockholms universitet.

Institutet har till uppgift att främja vetenskaplig forskning kring svenska städers och kommuners historia. Kontakt- och informationsverksamhet är ett viktigt medel i den verksamheten. Institutet utgör en förbindelselänk mellan den akademiska forskningen och den bredare stads- och lokalhistoriska verksamheten. För att fullgöra denna uppgift har olika nätverk byggts upp. Institutet utgör också en förbindelselänk till den internationella stadshistoriska forskningen. Omfattande samarbete förekommer med såväl nordiska som europeiska organ. Institutet har också en betydande publiceringsverksamhet innehållande bland annat forskningsrapporter, bibliografier och källutgåvor. För mer information besök <www.urbanhistory.su.se>. I den här skriften redovisas institutets och professurens verksamhet för år 2008.

Stockholm i januari 2009

Lars Nilsson
Professor och föreståndare

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2009

Innehåll

Personal	5
Stads- och kommunhistoriska nämnden	5
Stads- och kommunhistoriska samfundet	5
Lokaler	6
www.urbanhistory.su.se	6
Professur i Stockholms historia	6
Seminarier, kurser, handledning	7
Publicering	8
Konferensrapporter, föredrag mm	8
Externa anslag	9
Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm	9
Pågående forskning	9
Konferenser, symposier, kontaktverksamhet	11

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2009

Personal

Föreståndare för institutet och tillika professor i historia, särskilt stads- och kommunhistoria är Lars Nilsson. Mats Berglund har arbetat som assistent på halvtid fram till 1 oktober och har därefter varit tjänstledig för egen forskning, och från 1 december för en tvåårig post doc tjänst i Umeå. Nils Fabiansson har varit anställd som assistent på deltid. Mats Hayen har varit projektanställd för digitalisering av bildverket *Sveriges Kommuner 1955*. Lovisa af Petersens har slutfört arbetet med historiken över Sigtuna fullmäktige 1909–2009. Dan Johansson har arbetat med registreringsarbete för *CyberCity – Svenska städer på nätet*. Institutet har vidare köpt tjänster av HB Collegit för bokutgivning och arbeten inom projektet *CyberCity*.

Stads- och kommunhistoriska nämnden

Stads- och kommunhistoriska nämnden består av följande ledamöter.

Valda av Sveriges Kommuner och Landsting från och med 23 november 2007 är: Bo Bladholm (Stockholm), BoPer Larsson (SKL), Nina Lundström (Sundbyberg) och Lennart Lööf (Stockholm).

Vald av Stockholms universitet är professor Lena Gerholm (Stockholm).

Valda av Stads- och kommunhistoriska samfundet från och med 5 maj 2008 är: professor Klas Nyberg (Uppsala) och docent Britta Hermelin (Stockholm).

Sekreterare i nämnden är professor Lars Nilsson.

Stads- och kommunhistoriska samfundet

Stads- och kommunhistoriska samfundets årliga möte ägde rum torsdagen den 7 maj 2009 i Reinholdsalen, Juristernas hus, Stockholms universitet. Institutets föreståndare rapporterade om institutets verksamhet under det gångna året. Yngve Larssons pris för stads- och kommunhistoriska insatser tilldelades Annika Holmberg, kommunarkivarie i Sollentuna.

Forskare knutna till institutet informerade om några nyligen avslutade projekt samt några i vardande. Lovisa af Petersens redogjorde för det under året slutförda projektet kring *Sigtuna fullmäktige 100 år (1909–2009)*. Mats Hayen presenterade boken *Ett sekel i självstyrelsens tjänst – Sveriges Kommuner och Landsting 100 år*, som utkom 2008. Håkan Forsell utvecklade idéer kring en tänkt framställning på engelska om nordisk stadsutveckling genom tiderna.

Slutligen redovisade Lars Nilsson egen forskning inom ramen för ett europeiskt samarbete kring *Den postindustriella staden*.

Lokaler

Enligt avtal är det Stockholms universitet som har att förse institutet med för verksamheten erforderliga lokaler. Sedan våren 2005 finns institutet på plan 8 i hus D där en stadshistorisk miljö etablerats till vilken även professuren i Stockholms historia knutits. Därutöver förfogar institutet över ett förrådsutrymme i E-husets källare.

www.urbanhistory.su.se

Mats Berglund är institutets webbmaster och Internetadressen är:

<www.urbanhistory.su.se>. På hemsidan ges allmän information om institutet på flera språk, pågående forskning, kommande konferenser, kurser etc.

Hemsidan innehåller vidare *CyberCity – Svenska städer på nätet*, som förmedlar historisk information kring varje enskild svensk stad liksom för stadsväsendet i dess helhet. Det är uppgifter som: korthistorik, folkmängdsutveckling genom tiderna, födelsetal, dödstal och omflyttningsresultat, kommunala valresultat från 1919 och framåt, näringsstruktur över tid samt ett urval av litteratur. Vår förra Revy över stads- och kommunhistoria publiceras nu på detta digitala sätt. *CyberCity* har genom åren stötts av: Kommunförbundet Stockholms Län, Johnsonstiftelsen, EU:s program Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons fond och Stiftelsen Längmanska kulturfonden.

På institutets hemsida finns också tre andra digitala produkter, nämligen *Stockholms tidskikare*, *Stockholm under 750 år: ett bildspel* och *Tyska stilen*. För den tekniska produktionen svarar Tom Silvennoinen vid HB Collegit förutom Mats Berglund.

Professur i Stockholms historia

Professuren innehas sedan 2005 av Sven Lilja. Han har under året avslutat sina forskningar kring klimat och skördar under tidigmodern tid i bl. a. Stockholmsregionen, och fortsatt sina forskningar kring miljöpolitikens intåg i Stockholms fullmäktige under efterkrigstiden. Lilja har under året publicerat tre artiklar kring: Stockholms historiska klimat och atmosfär, Stockholms miljöhistoria i långtidsperspektiv, och Stockholms inverkan på och relation till skärgården under stormaktstiden. Han har även recenserat en dansk stadshistorisk antologi och lämnat en peer review av en stadshistorisk artikel till en internationell tidskrift. Lilja har tillsammans med Mattias Legnér fått en

internationell antologi kring städers miljöhistoria antagen för tryckning. Antologin innehåller elva bidrag från olika delar av världen, varav fyra bidrag (ett författat av Lilja) rörande Stockholms miljöhistoria. Boken beräknas utkomma under 2010.

Lilja har under läsåret 2008–2009 handlett flera kandidatuppsatser, företrädesvis kring Stockholms fullmäktiges miljöpolitik under efterkrigstiden, och han har en stående litteraturkurs för kandidatstudenter i stadens miljöhistoria. Han har också medverkat i en kurs i Stockholms historia, och numera tillsammans med Lars Nilsson övertagit kursansvaret för densamma. En ny kurs i urban miljöhistoria har tagits fram under året tillsammans med Lars Nilsson i anslutning till en tvåårig post doc-tjänst i urban miljöhistoria (se nedan). Lilja handleder fem doktorander, varav tre inom det stadshistoriska fältet. Han är för närvarande studierektor för forskarutbildningen vid Historiska institutionen på Stockholms universitet.

Seminarier, kurser, handledning

Stadshistoriska doktorander

Den 29 maj disputerade Mats Berglund på avhandlingen *Massans röst – Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719–1848*, med professor Börje Harnesk från Mittuniversitetet som opponent. I betygsnämnden ingick professor Rune Premfors (statskunskap, Stockholm), professor Dag Lindström (historia, Linköping) och docent Christine Bladh (historia, Södertörns högskola).

Det finns för närvarande tre doktorander med stads- och kommunhistorisk inriktning, varav två har doktorandtjänst. Professor Lars Nilsson är huvudhandledare med biträde av Mats Hallenberg och Sven Lilja.

Övrig undervisning, handledning med mera

Lars Nilsson ansvarade under höstterminen för ett kandidatseminarium i historia som följdes av ett tjugotal studenter. Under höstterminen gav Nilsson dessutom kursen ”Globalisation and urban development” på avancerad nivå (master- och doktorandnivå) samt för utländska utbytesstudenter. Kursen om Stockholms historia genom tiderna gavs under våren 2009, med Linnea Forsberg som kursansvarig och med bland andra Lars Nilsson, Sven Lilja och Mats Hayden som föreläsare. Uppsatsämnen på 60- och 80-poängsnivåerna (kandidat- och magisteruppsatser) har fortsatt att utdelas och uppsatser har färdigställts under året.

Lars Nilsson har tillsammans med Sven Lilja övertagit huvudansvaret för kursen Stockholms historia. En ny kurs i urban miljöhistoria för avancerad nivå har dessutom utformats.

Publicering

Institutet har under året utgivit:

Studier i stads- och kommunhistoria

34. Mats Berglund, *Massans röst – Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719–1848*. Diss. English summary. ISBN 978-91-88882-34-9 (2009).

Lokalhistoria

17. Tor Abrahamson, *Huvudsta från början*. ISBN 978-91-88882-33-2 (2009).

I andra sammanhang har utkommit:

Lovisa af Petersens & Lars Nilsson, *Hundra år med fullmäktige: Sigtuna 1909–2009*, Sigtuna kommun 2009.

Lars Nilsson, ”Italiensk stadsutveckling 1950–2000”, i *Polyhistor*. Red. Knud Knudsen & Jakob Örnberg, Ålborg 2009, s. 179–198.

Lars Nilsson, ”Ingrid Hammarström 1924–2005: Internationellt uppmärksammas historiker” i *Svenska historiker från medeltid till våra dagar*. Red. Ragnar Björk & Alf W Johansson, Stockholm 2009, s. 653–659.

Lars Nilsson, “Urban history”, *Sage Encyclopaedia of Urban Studies* (website).

Konferensrapporter, föredrag mm

- Lars Nilsson, “The European Urban System, 1950–2000”, World Economic History Congress, Utrecht 3–7 augusti 2009
- Lars Nilsson, “Local self-government in Northern Europe (19th and 20th centuries)”, La Commission pour l’histoire des villes, Luxemburg, 7–9 september 2009
- Mats Berglund, “CyberCity – Svenska städer på nätet”, Nordiskt lokalhistoriskt seminarium, 25–26 september 2009
- Lovisa af Petersens, Lars Nilsson, ”Sigtuna fullmäktige 100 år”, Kulturum, Märsta, 2 september 2009
- Lars Nilsson, “European Urban Development, 1950–2000”, European Cities after World War II, Prag, 5–7 oktober 2009

Externa anslag

- Från Ejnar Lindhs stiftelse 10.000 kronor för bokutgivning.
- 135.000 kronor från diverse fonder som tryckningsbidrag.

Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm

Lars Nilsson har under året haft följande uppdrag som sakkunnig och opponent:

- Betygsnämnd Mats Berglund 29 maj
- Sakkunnigutlåtande över Leos Müllers ansökan om gästprofessur i maritim historia
- Betygsnämnd Jenny Lees avhandling *The Market Hall Revisited: Cultures of Consumption in Urban Food Retail during the Long Twentieth Century*, Linköping 12 december
- Permanent sakkunnig åt European Science Foundation

Lars Nilsson ingår i ledningsgruppen (styrelsen) för European Association for Urban History. Han är också medlem av redaktionsrådet för tidskriften *Weimarpolis* och Stockholms universitets representant för gruppen Urban Studies i samarbetet mellan europeiska universitet belägna i huvudstäder (UNICA). Nilsson har vidare ingått i priskommittén för Hertig Karls pris som årligen utdelas av Nyköpings kommun. Priset för år 2009 tilldelades fil dr Bo Eriksson, Stockholm och utdelades den 15 augusti i anslutning till Hertig Karls marknad.

Pågående forskning

Institutet

Lars Nilsson har under året utarbetat konferensbidrag, artiklar och föredrag i skilda ämnen samt forskat kring svensk, nordisk och europeisk stadsutveckling, särskilt 1950–2005. Mats Berglund har disputerat på avhandlingen *Massans röst – Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719–1848*. Han har också skissat på ett projekt om ”Den gröna vågen: Avurbanisering i det svenska stadssystemet ca 1965–1985”. Eva Eggeby forskar kring äldreomsorgen i Stockholm under 1700- och 1800-talen. Sven Lilja, professor i Stockholms historia, forskar främst i Stockholms miljöhistoria. Mats Hayen har under året slutfört arbetet med digitalisering av bildverket ”Kommunerna 1955”. Lovisa af Petersens har avslutat arbetet med en historik över Sigtuna fullmäktige 1909–2009.

Doktorander

Aktuella avhandlingsämnen:

- Linus Bellander, ”Stadens gränser: Inkorporeringars betydelse i urbaniseringsprocessen”
- Dan Johansson, ”Skeppsgården i Stockholm: Varvet, staden och kronan under svensk stormaktstid”
- Per Gunnar Sidén, ”Sveriges urbanisering 1200–1611”

Doktorandtjänster har under året innehafts av Linus Bellander och Per Gunnar Sidén.

CyberCity – Svenska städer på nätet

CyberCity är ett projekt med syfte att tillhandahålla information om varje enskild svensk stad på Internet liksom för stadsväsendet i dess helhet. Här ingår uppgifter som korthistorik, bebyggelsehistorik, folkmängd, näringsliv, födelsetal, dödstal, omflyttningar, valresultat, ett urval av litteratur med mera. Projektet har genom åren stötts av Kommunförbundet Stockholms län, Johnsonstiftelsen, EU Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons samt Stiftelsen Längmanska kulturfonden. För registrering, redigering och koordinering av alla dataset samt design av presentationen svarar institutets egna assistenter tillsammans med HB Collegit. Under året har vi fortsatt med uppdateringar och kompletteringar av befintliga serier.

Kommunerna 1955

Mats Hayen har ansvarat för digitalisering av bildverket ”Kommunerna 1955”. Det var en femtioårspresent till dåvarande ordföranden för Landskommunernas förbund, Sixten Larsson, och innehåller fotografier med mera från nästan samtliga kommuner organiserade i Landskommunernas förbund. Materialet kommer att tillhandahållas över institutets hemsida <www.urbanhistory.su.se>.

Sigtuna stadsfullmäktige 100 år

Samarbetet med Sigtuna kommun kring en jubileumsskrift med anledning av stadsfullmäktiges 100 år (1909–2009) har slutförts under året. Jubileumsskriften *Hundra år med stadsfullmäktige: Sigtuna 1909–2009* utkom i september, och uppmärksammades även med en utställning på Sigtuna museum.

The Postindustrial City: Challenges and Responses since 1950

Institutet initierade förra året ett samarbete med utländska kollegor kring stadsutvecklingen i Europa vid övergången från industriell till efterindustriell urbanisering under 1900-talets senare del. Under året har vi haft förtroendet att organisera en session vid ekonomisk-historiska världskongressen i Utrecht 3–7 augusti. Projektet kommer också att vara representerat med två sessioner vid

konferensen som arrangeras av European Association for Urban History i belgiska Ghent 2010.

Urban miljöhistoria

Institutets kontinuerliga arbete med att stärka den stads- och kommunhistoriska forskningens ställning har under året lett fram till inrättandet av en tvåårig post doc-tjänst i urban miljöhistoria, som lockade åtta sökande. Till innehavare av den nya tjänsten har utsetts Stephan Barthel, systemekolog vid Stockholms universitet. Lars Nilsson har tillsammans med Sven Lilja utformat en engelskspråkig kurs i urban miljöhistoria för studenter på master- och doktorandnivå.

Konferenser, symposier, kontaktverksamhet

Stadshistoriska dagar

Stadshistoriska samfundets årliga möte ägde rum torsdagen den 7 maj 2009 i Spelbomskan, Aula Magna, Stockholms universitet, på temat "Aktuell stadshistorisk forskning". Medverkade med föredrag gjorde Lovisa af Petersens, Mats Hayen, Håkan Forsell och Lars Nilsson. Yngve Larssons pris för stads- och kommunhistoriska insatser utdelades till Annika Holmberg, kommunarkivarie i Sollentuna.

Internationella, nordiska och inhemska konferenser mm

Ur kalendariet kan bl. a. följande noteras:

- 28 januari: Seminarium om Mälardalen arrangerat av Sveriges Kommuner och Landsting
- 4 februari: Planeringsmöte, Hembygdsförbundet
- 9 februari: Planeringsmöte i Märsta, Sigtuna fullmäktige 100 år
- 24 februari: Planeringsmöte, ansökan till Mistra (Urban Futures)
- 13–14 mars: Styrelsemöte i Gent med European Association for Urban History
- 23 mars: Planeringsmöte i Märsta, Sigtuna fullmäktige 100 år
- 26 mars: Föreläsning om Stockholms historia
- 27 april: Institutionsdag, Carlshäll, Långholmen
- 7 maj: Stadshistoriska samfundets årsmöte
- 29 maj: Disputation, Mats Berglund
- 3–7 augusti: Ekonomisk-historisk världskonferens, Utrecht, Nederländerna
- 15 augusti: Prisutdelning Hertig Karls pris, Nyköping
- 4 september: Nordiska museets forskningsråd
- 7–9 september: La Commission Internationale pour l'histoire des Villes, Walferdange, Luxemburg

- 25–26 september: Nordiskt lokalhistoriskt seminarium, Oslo
- 2 oktober: Sigtuna fullmäktige 100 år, Kulturum, Märsta
- 5–7 oktober: European Cities after World War II, Prag
- 12 november: Seminarium, föreningsarkiv, Stockholms stadsarkiv
- 24 november: Handledarkonferens, Historiska institutionen
- 30 november: Forskardag för Historiska institutionen
- 11 december: Betygsnämnd för Jenny Lee, Linköpings universitet

Internationella stadshistoriska kommissionen

Sverige representeras i La Commission Internationale pour l'Histoire des Villes av professorerna Lars Nilsson och Sven Lilja. Dessutom är docent Birgitta Ericsson hedersmedlem. Kommissionen träffades 7–9 september i Walferdange, Luxemburg. Årets tema var "Urban Liberties and Citizenship from the Middle Ages up to now". Lars Nilsson medverkade med föredraget "Local self-government in Northern Europe (19th and 20th centuries)". Kommissionens nästa möte äger rum i anslutning till världshistorikerkongressen i Amsterdam 22–28 augusti 2010.

European Association for Urban History

Lars Nilsson deltog i styrelsemötet med European Association for Urban History i Gent 13–14 mars då bland annat sessionerna för 2010 års konferenser bestämdes. Lars Nilsson och Linus Bellander fick förtroende att vid kommande konferens ansvara för sessionen "Glocalisation: Globalisation and Urban Development in the Local Context". Associationen anordnar konferenser vartannat år och nästa konferens, den tionde, kommer att äga rum i Gent, 1–4 september 2010. Därpå följande konferens kommer att hållas i Prag.

The Post-industrial City: Urban challenges and responses since 1950

"The Post-industrial City" är ett samarbetsprojekt med kollegor i Finland, Danmark, Norge, Nederländerna, Portugal, Spanien och Grekland. Lars Nilsson ansvarade för en session om den postindustriella staden vid 2009 års världshistoriska kongress i ekonomisk-historia i Utrecht. Gruppen medverkar också med egen session vid konferensen som hålls av European Association for Urban History i Gent 2010 (se ovan).

Nordisk lokalhistoriskt seminarium

Det elfte nordiska lokalhistoriska seminariet arrangerades av Norsk lokalhistorisk institutt i Oslo den 25–26 september 2009. Huvudtemat var denna gång "Hegemonikulturer" med "Lokalhistoria på Internet" som sidotema. Från

svensk sida medverkade Lars Nilsson, Mats Berglund och Magnus C Persson (Lund/Växjö). Magnus Persson höll föredraget: "Återvändande emigranter och amerikanska influenser på den svenska landsbygden 1880–1930". Mats Berglund presenterade institutets webbsida *CyberCity – Svenska städer på nätet*. Nästa gång är det Sveriges tur att stå för värdskapet. De nordiska seminarierna hålls normalt med treårsintervaller.

Världshistorikerkongress Amsterdam 2010

Lars Nilsson har blivit inbjuden att medverka med rapport till temat "City as Culture", som är ett av tre huvudteman, vid världshistorikerkongressen i Amsterdam 2010.

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Besöksadress:

Föreståndare

Professor Lars Nilsson
rum D 803, Historiska institutionen, Stockholms universitet
Telefon 08-163394
Fax: 08-167548
lars.nilsson@historia.su.se

Assistenter

Fil mag Nils Fabiansson
rum D 812, Stockholms universitet
nils.fabiansson@historia.su.se

Fil dr Mats Berglund
Stockholms universitet
mats.berglund@historia.su.se

Postadress: Historiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

Internet: www.urbanhistory.su.se

